

Planlægningsmodel – Komponentbeskrivelse

BELIGGENHED OG NATURMILJØER I SVERIGE	
Beliggenhed og form:	
Del 1 Skov	
Hvor findes der skov?	
Hvor stor en del af Sveriges areal er dækket af skov?	
Hvilken slags skov er den mest almindelige?	
Hvilke landskaber er skovlandskaber?	
Del 2 Søer og floder	
Hvor findes der søer og floder?	
Hvilke søer er de største?	
Hvilke floder er de længste?	
I hvilken retning løber de fleste floder?	
I hvilken del af Sverige findes der mange floder?	
Del 3 Landbrugsjord	
Hvor findes der landbrugsjord?	
Hvilke områder har meget landbrugsjord?	
Del 4 Kyst	
Hvor findes der kyst i Sverige?	
Hvor lang er kysten?	
Hvor findes der skærgård?	
Hvilke landskaber er kystlandskaber?	
Del 5 Bjerge	
Hvor findes der bjerge i Sverige?	
Hvad hedder det højeste bjerg?	
Hvilke landskaber er typiske bjerglandskaber?	
Del 6 Byer og bymæssig bebyggelse	
Hvor findes der flest byer og mest bymæssig bebyggelse i Sverige?	
I hvilke områder ligger Sveriges seks største byer?	

Planlægningsmodel – Anmeldelse

Bogens titel

Forfatter

Sammenhæng (kontekst) og indledende bedømmelse (alternativ 1)

Tekstbeskrivelse (hovedpersoner, miljø og problemstilling)

Sammenhæng (kontekst) og sammenfattende bedømmelse (alternativ 2)

Øvelse: At skrive en passende orientering

Cirkuselefanten

Orientering

Da de endelig var henne ved cirkus, hørte de cirkusdirektøren råbe i højtalerne:

– “Vores fantastiske cirkusforestilling er aflyst, fordi vores vidunderlige indiske elefant er stukket af.”

Peters far sukkede og sagde:

– “Jeg er ked af det, drenge, men så må vi køre hjem igen.”

Peter og Kalle gik skuffede tilbage til bilen.

Næste morgen vågnede Peter ved en mærkelig lyd. Han stod ud af sin varme, dejlig seng og kiggede ud ad vinduet. Midt på græsplænen stod en stor, grå elefant bundet fast til flagstangen. Peter løb ind til sine forældres soveværelse og vækkede dem med et råb.

– “Far! Far! Mor! Elefanten fra cirkus står bundet til vores flagstang!”

Peters far kom hurtigt i tøjet og ringede til cirkusdirektøren og fortalte, hvad der var sket.

– “Vi kommer med det samme og henter elefanten,” sagde direktøren. “Der er vist nogen, der er ude på at lave numre med os.”

Lidt senere kom cirkusdirektøren og nogle andre mænd fra cirkus og hentede elefanten.

– “Tak for hjælpen,” sagde direktøren. “Uden jer havde vi aldrig fundet vores dyrebare elefant. I får tre fribilletter som belønning.”

Næste lørdag skulle den store forestilling finde sted. I cirkus optrådte søløver, ryttere, klovne og akrobater. Men det allerbedste var elefanten, som lavede alle mulige fantastiske kunster. Alle lo og klappede og havde det sjovt.

Øvelse:
At indlede med en komplikation

En tilstoppet støvsuger

Nu kunne jeg ikke holde det ud længere!

For et år siden kom jeg til familien Lazys nye villa i Söderhamn. Alle blev glade, da de så mig. Jeg var en ny og blank støvsuger med en masse forskellige mundstykker. Nu skulle de aldrig mere få brug for en støveklud eller en gulvspand. De havde jo mig. Familien støvsugede gulve, vægge, loft og møbler.

Men en dag kom redningen for min stakkels mave. Familien Lazy fik besøg af faster Sippe. Hun begyndte straks at klage over, hvor støvet der var alle vegne. Da hun ikke kunne holde det ud længere, trak hun mig frem og trykkede på kontakten. Hun førte min mund langsomt hen over gulvet. Pludselig udbrød hun:

– “Skifter I aldrig støvsugerposer i denne her familie?”

Faster Sippe kørte med det samme hen til supermarkedet og købte en stor pakke støvsugerposer. Min fremtid var reddet. Jeg ville aldrig mere blive stoppet til igen.

Øvelse:
At finde processer, deltagere og omstændigheder

Processer (hvad sker der?)

Deltagere (hvem/hvad er involveret i processerne/hvem deltager?)

Omstændigheder (hvornår, hvor, hvordan, med hvem/med hvad?)

Øvelse:

At finde forskellige typer af processer i en tekst

Materielle processer Noget sker, nogen handler og gør noget	
Verbale processer Nogen siger noget	
Mentale processer Nogen tænker, synes, håber, føler noget	
Relationelle processer Noget er, bliver, lever, består af (sætter deltagere i relation til hinanden)	

Øvelse:**At anvende og forstå modalitet**

Modalitet: Med sproget som redskab kan vi skelne mellem forskellige grader af sandsynlighed, forpligtelse, hyppighed og villighed.

For eksempel: Du får ikke karakteren Bestået. Du kan få karakteren Bestået. Du bør få karakteren Bestået. Du skal have karakteren Bestået. Du får karakteren Bestået.

Nummerer svarene fra 1-6 efter, hvor nødvendigt det er, at du regner hjemme. Jo mere nødvendigt, jo højere tal.

Spørgsmål: Skal jeg regne hjemme til i morgen?	Svar:
Nr.	Ja, det må du gøre.
Nr.	Ja, det bør du gøre.
Nr.	Ja, det kan du gøre.
Nr.	Det skal du ikke.
Nr.	Det skal du.
Nr.	Ja, det skal du gøre.

Nummerer svarene fra 1-6 efter, hvor villig du er til at komme på besøg. Jo mere villig, jo højere tal.

Spørgsmål: Kommer du hjem til mig i aften og laver lektier?	Svar:
Nr.	Ja, det kan jeg godt.
Nr.	Ja, gerne.
Nr.	Ja, det vil jeg gøre.
Nr.	Ja, det skal jeg gøre.
Nr.	Ja, det vil jeg helst.
Nr.	Ja, det gør jeg.

Nummerer svarene fra 1-6 efter, hvor ofte du laver lektier. Jo oftere, jo højere tal.

Spørgsmål: Hvor ofte laver du lektier?	Svar:
Nr.	Nu og da.
Nr.	Aldrig.
Nr.	Altid.
Nr.	Nogle gange.
Nr.	Sjældent.
Nr.	Ofte.

Nummerer svarene fra 1-3 efter, hvor sandsynligt/sikkert det er, at I kommer på klasserejse. Jo højere tal, jo mere sikkert er det. Der kan være flere svar, som får samme tal.

Spørgsmål: Kommer vi på klasserejse i 6. klasse?	Svar:
Nr.	Ja, det gør vi måske.
Nr.	Ja, det gør vi formentlig.
Nr.	Ja, det er muligt.
Nr.	Ja, det gør vi nok.
Nr.	Ja, det gør vi muligvis.
Nr.	Ja, det gør vi sikkert.
Nr.	Ja, det gør vi antagelig.
Nr.	Ja, det gør vi garanteret.

Øvelse:

At anvende og forstå et evaluerende sprog i den argumenterende genre

Det evaluerende sprog i den argumenterende genre kan man ofte mærke allerede i overskriften.

Opgave 1

Lad eleverne to og to diskutere, hvilke ord der udtrykker en holdning i forskellige avisoverskrifter. Udvælg nogle overskrifter, der passer til klassetrin og elevernes forforståelse.

Opgave 2

Lad nu eleverne finde på deres egne overskrifter med vurderende ord og udtryk, og lad dem bedømme hinandens overskrifter.

Opgave 3

Lad eleverne læse uddrag af en tekst, der indeholder et mere sagligt evaluerende sprog. Bed eleverne om at bedømme tekstens objektivitet ved at undersøge, hvordan forfatteren bruger modalitet. Undersøg også, om teksten indeholder mere eller mindre tydeligt evaluerende sprog. Overvej også forfatterens hensigt med teksten.

Her får eleverne lejlighed til at træne deres færdigheder i kritisk undersøgelse.

I Pauline Gibbons' bog (2006) tales der om læserens fire roller. Denne øvelse handler om læseren som tekstanalytiker.

Overskrifter med et evaluerende sprog, der kan inspirere eleverne

Demokrati er vigtigt

Mobiltelefoner forstyrrer i timerne

Idiotisk at ødelægge cykler

Forældre – hold op med at snage

Måltørke på det engelske VM-hold

Uskyldigt dømt

Spar på energien – bevar miljøet

Rygning er sygt

Bogen gjorde mig til Arn-fan

Grusom kastrering af grise

Is i skolen til fødselsdag er en selvfølge

Skolens Melodi Grand Prix er et hit

Øvelse:

At anvende et flowskema til en sekventiel forklaring

OBS!

Udskift de ord, der er markeret med lilla, med ord, der passer til den sekventielle forklaring, som er relevant i din klasse netop nu.

Vær opmærksom på følgende: Hvis eleverne skal kunne følge opfordringerne, bør de have stiftet bekendtskab med og arbejdet med processer (verbalgrupper) i passiv i en dekonstruktion af for eksempel en sekventiel forklaring (se bogen *Lad sproget bære – genrepædagogik i praksis*).

1. Klip billederne af de forskellige dele i **fordøjelsessystemet ud**. Placer dem i flowskemaet i den rækkefølge, hvori **maden passerer gennem kroppen**.
2. Skriv navn på hver enkelt **kropsdel**, som indgår i **fordøjelsessystemet**, oven over billederne.
3. Skriv nu en kort sætning til hvert billede. Du finder egnede processer og deltagere herunder. De grønne ord er processer, der fortæller om, hvad nogen eller noget gør. De røde ord er deltagere, der deltager i det, der sker. Begynd med deltagerne, og brug en proces og to deltagere i hver sætning.
4. Byt om på deltagerne. Hvad sker der med processen og førstedeltageren, den aktive deltager? Når du bytter om på deltagerens plads, skal processens form stå i passiv.
5. Forbind sætningerne til en tekst ved hjælp af themaprogession og konsekvensforbinderne *da* og *så*. Du kan også anvende tidsord. Du må gerne udbygge det faktuelle indhold.

Deltagere	Processer	Deltagere
Tænderne	optager	maden
Mavesaften	opsuger	vand
Tyndtarmens vægge	sønderdeler	næring
Tyktarmen	passerer	affald
Maden	samler	maden
Endetarmen	kløver	spiserøret

Billeder til fordøjelsesprocessens flowskema

**Flowskema:
Sekventiel forklaring – fordøjelsesprocessen**

Billede 1	
Billede 2	
Billede 3	
Billede 4	
Billede 5	
Billede 6	

Sproglig analyse – Informerende beskrivelse

	Thema	Rhema
	Pindsvinet	er et pattedyr.
	Pattedyr	er dyr [[som føder levende unger]]
og		[[som ammer dem]].
	Et voksent pindsvin	er 20-25 centimeter langt.
	Det	kan have op til 7.000 pigge.
	Piggene	er brune og hvide og meget spidse.
	Pindsvinet	lever i skove, parker og haver.
	Det	er vågent om natten.
	Om dagen	sover pindsvinet i sin hule under en busk.
	Pindsvinet	spiser orme, snegle og insekter.
	Det	smasker sin mad i sig.
	Pindsvinet	er bange for mennesker.
	Hvis nogen kommer tæt på	ruller det sig sammen til en kugle.
	Om efteråret	ruller pindsvinet sig sammen i sin hule.
	Hulen	ligger under en bunke blade.
	Pindsvinet	sover om vinteren
og	(det)	vågner i april.
	Først på sommeren	føder hunpindsvinet sine unger.
	Ungerne	er blinde,
når	de	bliver født
og	deres pigge	er bløde.

Kilde: Fællesskrevet tekst, 1. klasse.

Faktafamilien – Informerende beskrivelser

Thema	Rhema
Bænkebideren	er i familie med krabber, rejer og hummere.
Den	er et krebsedyr.
Bænkebideren	har syv ben på hver side.
Den	kan blive 4-10 millimeter.
Den	har en hård panserskal.
Bænkebideren	trives under sten eller affaldsbunker.
Den	trives [[ved at være, hvor det er mørkt og fugtigt]].
Bænkebideren	spiser døde planter.
Den	er en nedbryder.
Bænkebiderens fjender	er fugle, edderkopper, pattedyr og frøer.
Når den bliver bange,	ruller den sig sammen.
Bænkebideren	kan have 10.000 æg fra bryst til mave.
Bænkebideren	bærer kun på ungerne i to måneder.
Når æggene klækkes,	er ungerne hvide.

Faktafamilien – Informerende beskrivelser

	Thema	Rhema
	Brachiosaurus	var et reptil.
	Den	var en øgle-hoftet dinosaur.
	Brachiosaurus	betyder arm-øgle.
	Den	var et flokdyr.
	Brachiosaurus	var 25 meter lang.
	Dens forben	var længere end bagbenene.
	Den	havde næsebor oppe på hovedet.
	Halsen alene	var lige så lang som en elefant.
	Brachiosaurus	havde 52 tænder.
	Den	havde ben på underkroppen
og	(den)	havde skæl på huden som alle andre dinosaurer.
	Den	havde også en kort hale og et lille hoved og en lille-bitte hjerne.
	Brachiosaurus	levede i juratiden.
	Forskere	har fundet dem i Afrika, Europa og Nordamerika.
	Brachiosaurus	trivedes bedst i åbne skove.
	Alle dinosaurer	levede på land.
	Brachiosaurus	var en planteæder.
	Den	åd 1000 kilo planter hver dag.
	Den	tog sin mad fra høje træer og lave planter.
	Denne langhals	kunne nå blade, [[der voksede i 12-16 meters højde]].
	Brachiosaurus' fjender	var kødæderne.
	Den	kunne forsvare sig med halen
og	(den)	plejede tit [[at løbe fra sine fjender]].
	Brachiosaurus	lagde æg med skal.
	Ungerne	hakkede hul på skallen.
for	de	havde en særlig tand [[som gjorde, at de kom ud]].
	Nogle	var alene
og	(de)	begyndte selv at lede efter mad.
	Forskerne	mener,
	det	tog 10-20 år for dinosaurer [[at vokse til]].
	Nogle	levede sammen med deres bedstemor.
	Bedstemoderen	beskyttede dem
og	(hun)	gav dem mad
indtil	de	blev store
og	(de)	kunne stifte deres egen nye familie.
	Dinosaurer	kunne se
når	de	blev klækket.